

Jednostavnost preobraćenja jeste težina Pokoravanja

(Mišel Uelbek, *Pokoravanje*, Booka: Beograd, 2015)

U vremenu u kom živimo, u Evropi u kojoj živimo, razvio se jedan princip vladavine kako u političkom smislu, tako i u intelektualnom, koji na pijadestal dolazi krajnje neopaženo. Globalizam počinje da se širi iz centara Evrope oslanjajući se na ono šta je Evropa nekada predstavljala, i šta je taj prostor iznedrio iz svog tla. U globalističkom prisvajanju svega onoga što jedan narod čini narodom, ili jednu kulturu čini autonomnom kulturom, dolazi se do ravnjanja svih izbočina, opasnih, ali u isto vreme i prelepih visokih oaza, o kojima je Mišel Uelbek govorio u svom predhodnom romanu *Karta i teritorija*. Romanom *Pokoravanje* Uelbek nastavlja idejnu nit koja se kod njega uočava od prvih romana, a to je upravo ne puštanje fenomena slobode na slobodu.

Kada se upoznamo sa junakom ovog romana, univerzitetskim profesorom Fransoom, uočava se Uelbekova namera da revitalizuje nihilizam u esencionalnom obliku, ali i da na toj osnovi nadogradi karakter na koji utiču aktuelni događaji. Fransoa predstavlja intelektualca čiji duh je prikazan kao da je evoluirao do stadijuma koji linijom manjeg otpora se prepušta situaciji kakva jeste. Ovo ne bi bila vredna tema pisanja da Fransoa nije neko od koga se očekuje kritički osvrt, i da on nije pripadnik viših slojeva društva. Upravo ovakvo koncipiranje junaka, ali i celokupne atmosfera romana, dovodi do onoga što ovaj roman želi da podari. Uzdarja ovog teksta jesu velika, ali najveće jeste upravo shvatanje čoveka koji ne poseduje snagu da reaguje na dešavanja koja direktno utiču na njega, ali i na svet koji je on koncipirao kao svoj. Uelbek stvara čitav niz uzročno-posledičnih veza koje na pravi način pokazuju ono što se očekuje od doktora i profesora

Fransoe, ali ne i od Franose – čoveka koji se obreo u vremenu koje menja čitav njegov svet.

Uelbek je uspeo da u ovom romanu, iz perspektive Fransoe, prikaže promenu političkog sistema koja ne zahvata samo usko područje, već utiče na celokupan sklop političkih previranja u Evropi. Dolaskom na vlast u Francuskoj, Muslimansko bratstvo unosi niz promena koje za cilj imaju stvaranje jake države, koja počiva na temeljima islama, a na finansijskim izvorima arapskih zemalja. Ovakav prikaz (neko bi rekao i vizionarski), pokazuje nam stav da se Evropa uzima kao nova Medina, tj. da se konstituisanjem islamskog sistema na tlu Evrope višestruko dobija. Evropa nosi istoriju koja sada postaje islamizirana, i na taj način ovakav prelazak kulturoloških (pored političkih) sistema pravi se novi mit, nova hidžra, koja budućim Muslimanima postaje sveta. Ovakav Uelbekov stav produbljuje se iščitavanjem iz teksta da se stranka Muslimanskog bratstva odriče drugih ministarstava osim prosvete – što pokazuje svojevrsnu brigu o mladima, a briga o mladima je briga o budućnosti.

Disidentnost Uismana, francuskog pisca s kraja 19. veka, na čijem delu je Fransoa doktorirao, predstavlja utočište Fransoovog nihilizma. Ovakav nihilizam, prikazan u tekstu, nije ravna linija koja čoveka opisuje u ništavilu, već potkovan disidentnošću on čoveka izvlači iz bilo kakve akcije, ali ne do kraja. Kada se pogleda lik Fransoe, uočava se upravo to; njegova snaga za bilo kakvim pokretom dolazi iz vremena mladosti, kada je radio na disertaciji i kada je bio poučen Uismanovim primerom; dok nihilizam dolazi nakon toga, u vremenu kada završava konstantni rad na Uismanu, i kada postaje univerzitetski profesor koji svoj svakodnevni život „održava“ površnim vezama sa studentkinjama. Kontradiktornost nihilističkog stanovišta spojenog sa disidentnošću jeste ono što se iz samog junaka prebacuje na geopolitičku razuđenost Evrope, pa na taj način junak

postaje svojevrsni simbol.

Religijski kontekst, koji nesumnjivo pokazuje viziju Uelbekove Evrope, tumači se često krajnje ograničeno. Okarakterisati ovaj roman kao *islamofobičan*, ili ga neprestalno svrstavati u red tekstova koji se bave pogubnošću religija na geodemografske sisteme deluje krajnje pogrešno. Ovakvim postupcima *Pokoravanju* se zatvaraju mnoga vrata u samom tumačenju, ali i u viđenju čoveka koje nam daje Uelbek. Upravo pogledi ka junaku, Fransoi, otkrivaju nam ono na šta nas Uelbek navodi, a to je jedan krajnje pesimističan stav o slobodi čoveka. Egzistencijalistički principi u pozicioniranju junaka jesu vidljivi, pogotovu u eksplicitnim navođenjima ničeanskih misli. *Pokoravanje* pokazuje genezu ljudske misli od disidentnosti – koja baca na Boga kamenje; preko „Gott ist tot“; pa sve do prepuštanja u novu sigurnost, koja ipak ne predstavlja slobodu. Upravo one pećine nad kojima se nadvija Božja senka jesu ono što Uelbek koristi iz ničeanske misli. Pored islama, kojim je obavijena Francuska, Uelbek se dotiče judaizma i hrišćanstva. Bitno mesto u romanu jeste kada junak odgovara Mirjam, svojoj studentkinji i Jevrejki koja sa porodicom odlazi u Izrael: „Ja svoj Izrael nemam“. Upravo ovaj cionistički stav, koji se prikazuje kroz velu ironije u tekstu, predstavlja čvorište iz kog se kritika Uelbekove reči razvija. Junak ne odlazi nigde – što, pak, jeste uslovljeno time što nema svoje utočište ali ostaje otvoreno pitanje: da li bi i otišao da ima? Ovakav princip u pozicioniranju čoveka jeste ono što ovaj roman i čini velikim. Na fukoovskim osnovama, ovaj princip mogao bi se tumačiti i kroz prizmu repressije moći nad subjektom. Jer, upravo u romanu uočava se vlast koja upravlja upravljanjem, tj. ona uspeva da dovede pojedinca do stadijuma da on uslovljava sam sebe. Na taj način dolazi se do stavova koji ipak odlaze više od shvatanja teksta krajnje ograničeno.

Sinteza soc-filosofskih stavova u ovom romanu, uokvirenih

politikom, tekst pomalo opterećuju. Književni aspekt gubi se upravo u eksplicitnošću ovakvih propagiranja. Junak ovog romana, ali i junaci predhodnih romana, građeni su na identičan način kroz koji Uelbek uspeva da iznese stavove po pitanju društva, koje je uvek u njegovoj prozi pred svojim krahom. Junaci su uvek ljudi sa svojevrsnim kreativnim porivima, koje ne mogu da iznesu na način kakav očekuju. Ali, za Uelbeka nije bitno da li su oni slikari, fotografi, književnici, glumci, biolozi; već mu je bitno da pokaže da oni nemaju nikakve šanse u sudaru sa društvenim sistemima. Stil koji Uelbek neguje nije ono što bi ga svrstalo u red vrhunskih stilista, ali sagledavši njegove stavove po pitanju tema na koje piše – dolazi se do zaključka da bi raskošniji stil upravo iskakao iz skladne celine. Život junaka u tekstu jeste pravi prikaz stila – oni su kompatibilni. Fransoa je najraskošniji kada je u svetu knjige i seksa – tada je i stil najraskošniji; najindiferentniji jeste prema položaju političkih i birokratskih aparata, pa tada stil postaje siromašniji.

Uelbek se bavi čovekom koji neće imati za čim da žali u budućnosti. Ovakav koncept u prozi daje mu slobodu da o nekim osetljivim temama govori na način na koji već dugo piše. *Pokoravanje* jeste upravo to – stav o specifičnim odnosima pojedinca i društva, ali kroz književnu fikciju, pa iz tog razloga ovaj roman treba čitati pre svega kao književnost, pa tek onda tražiti hroničarske afinitete – nikako obratno!